

habit, author's professional credo), discipline, teamwork skills, sense of responsibility, willingness to learn, to master new things, initiative. Such a combination of qualities provides the type of specialist who has a high level of competence, is able to adapt quickly, take responsibility for the team, able to make decisions in a rapidly changing environment. He should be moderately ambitious, interested in growth.

Key words: labor protection specialist, professional credo, competence, outlook, educational process, professional qualities.

УДК 378.147

Наталія Грона

Комунальний заклад «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка»

Чернігівської обласної ради

ORCID ID 0000-0003-2578-2865

Валентина Ющенко

Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій НУ «Чернігівська політехніка»

ORCID ID 0000-0001-8289-0470

Олена Попружна

Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій НУ «Чернігівська політехніка»

ORCID ID 0000-0002-6128-5578

DOI 10.24139/2312-5993/2020.10/066-075

КУРСОВЕ ПРОЄКТУВАННЯ ЯК ФОРМА САМОСТІЙНОГО НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СТУДЕНТІВ

У статті з'ясовано, що першим кроком до наукових досягнень є курсова робота (курсове проєктування). Така науково-дослідницька робота студентів – складник професійної підготовки, що передбачає навчання методології й методики дослідження, а також систематичну участь у дослідницькій діяльності, озброєння технологіями та вміннями творчого підходу до вирішення окремих наукових проблем. Визначено й обґрунтовано шляхи вдосконалення курсового проєктування студентів з методики навчання української мови в умовах інформаційного середовища.

Ключові слова: *курсове проєктування, методика навчання української мови, науково-дослідницька робота студентів.*

Постановка проблеми. Пріоритетним завданням Закону України про освіту (прийнятий 05.09.2017, набрав чинності 28.09.2017) є вдосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях; створення умов для освіти особи впродовж життя (запровадження таких видів освіти, як формальна, неформальна та інформальна); удосконалення нормативно-правової бази освіти, у тому числі розроблення новітніх програм, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників х закладів освіти тощо. Складником усіх цих аспектів є добросовісність із боку як

викладача, так і здобувача вищої освіти. У статті 42 Закону академічну добросовісність витрактувано як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень (*Закон України про освіту, 2017*).

Першим кроком до наукових досягнень є курсова робота (курсове проектування). Така науково-дослідницька робота студентів – складник професійної підготовки, що передбачає навчання методології й методики дослідження, а також систематичну участь у дослідницькій діяльності, озброєння технологіями та вміннями творчого підходу до вирішення окремих наукових проблем. Вона полягає в пошуковій роботі, пов'язаній, насамперед, із самостійним творчим дослідженням і спрямована на пояснення явищ та процесів, установлення їхніх зв'язків, теоретичне й експериментальне обґрунтування фактів, виявлення закономірностей за допомогою наукових методів пізнання. Унаслідок пошукової діяльності суб'єктивний характер «відкриттів» студентів може набувати об'єктивної значущості та новизни.

Під час підготовки до написання курсової роботи студенти оволодівають навичками самостійного аналізу територіальної організації продуктивних сил, засвоюють основні методи цього аналізу, учаться добирати необхідний матеріал із літературних, статистичних та інших джерел.

Слід зазначити, що курсова робота допомагає студентові перейти від реферування до глобальних теоретичних узагальнень, а викладачу дає можливість виявити та скерувати цікавість студентів до визначеної наукової проблеми.

Курсові проекти (роботи) виконують із метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, отриманих студентами за час навчання, та їх застосування в комплексному вирішенні конкретного фахового завдання. Практика свідчить, що найтипівішими помилками, яких припускаються здобувачі освіти, є: технічне оформлення, помилки в опрацюванні наукового апарату (бібліографічний запис джерел дослідження, покликання, зноски, таблиці, графіки), застарілі джерела дослідження, «надумане» експериментальне дослідження (3 етапи експерименту за короткий проміжок педагогічної практики), недостатнє висвітлення матеріалів дослідження шляхом участі в зібраннях різного типу, наявність зайвої інформації, плагіат, висновки, не узгоджені із завданнями дослідження.

Тому на сучасному етапі реформування вищої освіти в Україні особливої актуальності набуває покращення управління курсовим

проектуванням в умовах інформаційного середовища, перегляд підходів до вибору й оновлення організаційних форм самостійної, експериментальної роботи студентів, власного змістового наповнення дослідження з метою зменшення відстані між реальним процесом виконання та самою роботою.

Аналіз актуальних досліджень. Контекстуальний аналіз різних науково-педагогічних джерел доводить, що на сьогодні існують узагальнювальні публікації, що розкривають аспекти проблеми науково-дослідної роботи студентів, а саме: основи наукових досліджень (Т. Білоусова); формування дослідницьких умінь студентів засобами науково-дослідницької роботи (В. Литовченко); організації та методики науково-дослідницької діяльності (В. Шейко); формування дослідницьких умінь у майбутніх фахівців у процесі професійної діяльності (О. Каташинська); форми та методи наукової роботи студентів і проблеми раціонального управління у вищій школі (Д. Цхакая); особливості курсової роботи як самостійного дослідження студентів (Г. Марковецька) та ін.

Мета статті – визначення й обґрунтування шляхів удосконалення курсового проектування студентів із методики навчання української мови в умовах інформаційного середовища.

Застосовано комплекс **методів дослідження**: теоретичний аналіз і синтез літературних джерел, електронних видань, комп'ютерних та мережевих ресурсів освітнього призначення, системний аналіз суті курсового проектування, складників його інструментарію, опитування студентів, викладачів (72 особи) з метою виявлення пріоритетних напрямів удосконалення самостійної роботи студентів у фаховій підготовці.

Виклад основного матеріалу. Курсові роботи студенти виконують із метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, отриманих за час навчання, та застосування в комплексному вирішенні конкретного фахового завдання. Матеріали можуть бути використані для подальшої дослідницької діяльності – написання дипломної або магістерської роботи.

До написання курсової роботи висувається низка вимог. Насамперед, вони повинні відповідати сучасному рівню розвитку наукових ідей, бути частиною планових наукових досліджень кафедри, виконуватися за завданнями кафедри, а часом і на замовлення організації чи установи, яким робота може бути передана після захисту студента для практичного застосування (Кравченко, 2016).

Реальність курсових робіт є одним із показників ефективності студентської наукової роботи та навчально-методичної роботи кафедри. Курсова робота є видом науково-дослідницької діяльності, який потребує

вміння сформулювати тему, обрати методику дослідження, організувати та провести його, здійснити якісний та кількісний аналіз отриманих результатів, аргументувати висновки, оформити результати вивчення проблеми.

Зупинимось детальніше на роботах із методики навчання української мови. Вони мають містити дві частини: перша – теоретична, яка висвітлює психологічні, педагогічні, лінгвістичні аспекти дослідження; друга – практична, де описуємо динаміку дослідження.

Інколи перша частина є «перелицюванням» реферату, дисертації та ін., що свідчить про плагіат автора. Семантично плагіат витлумачено як навмисну крадіжку авторства на чужий твір літератури, науки, мистецтва, винахід чи раціоналізаторську пропозицію повністю чи частково. У звуженому тлумаченні плагіат є оприлюдненням повністю чи в частині чужого твору (ідей, результатів дослідження) під своїм іменем та відтворення у своїй роботі текстів інших авторів (Кравченко, 2016).

Під час установаження плагіату досить проблемним є цитування, зокрема його доречність, особливо якщо воно «перецитовується». Значна частина цитат, які наводяться в науковій літературі, не є оригіналом, а запозичені як плагіат із інших творів, де порушення правил цитування тут очевидне. Тому рекомендуємо чітко обмежитися кількістю цитувань визначень, конкретизувати посилання (із зазначенням сторінки, а не тільки на джерело). Кількість замінюємо на якість.

Перед початком роботи керівник курсової роботи разом зі студентом складають календарний план виконання курсової роботи. Пропонуємо орієнтовний план (зразок), уміщений нижче.

Таблиця 1

Календарний план написання курсової роботи (зразок)

Вид діяльності	Термін виконання	Відмітка про виконання
Вибір теми, ознайомлення з нею, її обґрунтування	Вересень, 2020 р.	
Виявлення та відбір літератури за темою дослідження; опис проблематики, її актуальність та важливість; з'ясування об'єкта, предмета, визначення мети і завдань досліджень	Жовтень, 2020 р.	
Укладання робочої картотеки з літератури теми дослідження. Вивчення та конспектування джерел з обраної теми	Жовтень-листопад, 2020 р.	
Складання попереднього плану роботи, узгодження його з керівником	Листопад, 2020 р.	

Написання основних розділів курсової роботи	Грудень, 2020 р. Січень-лютий, 2021 р.	
Визначення етапів дослідницької роботи	Березень, 2021 р.	
Виконання практичної частини роботи	Березень, 2021 р.	
Формулювання висновків, рекомендацій щодо реалізації напрацювань із теми в сучасній початковій школі	Березень, 2021 р.	
Оформлення списку використаних джерел, додатків. Систематизація дидактичного матеріалу до практичної частини роботи. Оформлення презентацій із теми роботи	Перша декада квітня, 2021 р.	
Погодження чорнового варіанту курсової роботи з науковим керівником. Доопрацювання роботи з урахуванням рекомендацій наукового керівника. Подача остаточного варіанту курсової роботи науковому керівнику	Третя декада квітня, 2021 р.	
Написання відгуку науковим керівником. Подача курсової роботи до захисту. Захист курсової роботи	Травень, 2021 р.	

Під час з'ясування об'єкта, предмета й мети дослідження необхідно зважати на те, що між ними й темою курсової роботи є системні логічні зв'язки.

Об'єкт дослідження – сукупність різноманітних аспектів теорії та практики проблеми, яка виступає джерелом для дослідження теоретичних і практичних відомостей (процес або явище, обране для вивчення). Указуємо те, що розглядаємо в роботі (Грона, 2017).

Об'єктом дослідження може бути:

- процес функціонування ...;
- процес формування ...;
- процес розвитку ...;
- процес спілкування ...;
- процес естетичного (будь-якого) виховання ...;
- процес навчальної діяльності ...;
- процес професійно-педагогічної підготовки ...;
- процес управління ...;
- процес організації ...

Один і той самий об'єкт можемо досліджувати в різних аспектах. В об'єкті виділяємо ту частину, яка є предметом дослідження.

Предмет дослідження – лише суттєві зв'язки та відношення, що є визначальними для конкретного дослідження (міститься в межах об'єкта).

Іншими словами, необхідно вказати, яким чином розглядається об'єкт, які нові аспекти, функції, умови, принципи, форми, методи розглядає визначене дослідження (Грона, 2017).

Предметом дослідження можуть бути:

- логіка, принципи, методи та практичні аспекти ...;
- оцінювання та діагностика ...;
- система діагностики та корекції...;
- зміст, форми та методи ...;
- педагогічні умови ...;
- принципи, методи, засоби, прийоми ...;
- шляхи вдосконалення ...;
- суперечності в навчально-виховному процесі ...;
- тенденції розвитку ...;
- особливості ... (Грона, 2017, с. 5).

Наприклад, тема «Формування мовленнєвої компетентності в букварний період навчання грамоти засобами ІКТ». Об'єкт – процес формування мовленнєвої компетентності в букварний період навчання грамоти. Предмет – методика формування в першокласників умінь читати й розуміти прочитане засобами ІКТ. Отже, об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне й часткове.

Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також із його кінцевим результатом та шляхом досягнення цього результату. Кінцевий результат дослідження передбачає розв'язання студентами проблеми, яка відображає суперечність між типовим станом об'єкта дослідження в реальній практиці і вимогами суспільства для ефективного функціонування.

Визначаючи мету, треба знайти відповідь на запитання – який результат дослідник намагається отримати, яким він його бачить? Мета дослідження є визначенням авторської стратегії в одержанні нових знань про об'єкт і предмет дослідження. Мета дослідження може бути пов'язана з обґрунтуванням:

- нової системи засобів, спрямованих на розв'язання наукового завдання;
- методичного підходу й перевіркою його ефективності на практиці;
- можливості виявлення нових ознак як загального, так і часткового плану у внутрішній організації серії конкретних фактів, що аналізують;
- із розробкою комплексу передумов, необхідних для розв'язання наукових завдань.

Завдання дослідження, конкретизуючи загальну його мету, чітко позначають етапи наукового пошуку в досягненні мети. Передусім формулюємо завдання, пов'язані з виявленням найсуттєвіших ознак і внутрішньої структури об'єкта дослідження. Виділяємо завдання, зорієнтовані на:

- розв'язання окремих теоретичних питань, загальної програми дослідження (виявлення сутності окремих понять, явищ, процесів; визначення параметрів і рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів інтерпретації тощо);
- характеристику нового розв'язання наукової проблеми;
- обґрунтування, виявлення системи конкретних засобів, необхідних для розв'язання наукової проблеми та організації їхньої експериментальної перевірки;
- розроблення рекомендацій щодо практичного використання результатів дослідження.

Завдання конкретизують шлях досягнення поставленої мети й визначають, що має вирішити дослідник на цьому шляху. Завдання зручно формулювати за допомогою дієслів «вивчити», «описати», «установити», «з'ясувати», «визначити», «порівняти», «схарактеризувати» тощо. Приклад: Тема «Формування мовленнєвої компетентності в букварний період навчання грамоти засобами ІКТ»:

- з'ясувати ступінь розроблення досліджуваної проблеми в науковій і методичній літературі;
- виявити сучасний стан організації процесу формування вмінь читати й розуміти прочитане в букварний період навчання грамоти;
- вивчити й описати позитивний педагогічний досвід пропонованої методики в умовах сучасної початкової школи.

Часто керівники роботи вимагають висвітлення трьох етапів експериментальної роботи (констатувальний, формувальний, контрольний). Але чи достатньо часу для цієї роботи? Оптимізація навчальної програми з педагогічної практики не дає змогу провести в повному обсязі експериментальну роботу. Тому ми дійшли висновку, що у другій частині роботи достатньо буде висвітлити позитивний педагогічний досвід. Проводимо констатувальний етап. Розпочинаємо з аналізу програми, підручників, проводимо опитування вчителів, пропонуємо учням виконати завдання, які стосуються теми дослідження. Ми не проводимо формувальний етап, а аналізуємо досвід роботи вчителя, взявши до уваги якісні результати того класу, де учні виконали роботи на високому рівні.

Пропонуємо зміст курсової роботи з теми «Формування соціокультурної компетентності учнів молодшого шкільного віку в процесі вивчення розділу «Речення» (4 клас):

ВСТУП

РОЗДІЛ I. Теоретичні засади формування соціокультурної компетентності в процесі вивчення синтаксису простого речення.

1.1. Психолого-педагогічні передумови формування соціокультурної компетентності учнів початкової школи.

1.2. Особливості компетентнісного навчання української мови в початковій школі.

1.3. Лінгвістичні засади формування соціокультурної компетентності.

РОЗДІЛ II. Теорія і практика формування соціокультурної компетентності в процесі вивчення розділу «Речення».

2.1. Аналіз програми, підручників, посібників.

2.2. Принципи, форми, методи і прийоми формування соціокультурної компетентності.

2.3. Досвід роботи вчителів початкової школи з формування соціокультурної компетентності в процесі вивчення розділу «Речення».

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Отже, ми вважаємо, що курсова робота – це, перш за все, самостійна робота студента, а, по-друге, наукове дослідження. Тому потрібно зосередити увагу на цих двох критеріях протягом усіх етапів роботи. Наукові керівники повинні приділяти особливу увагу цим «першим крокам», бо з них починається шлях у майбутню професію. Уживання плагіатного компілятизму та перекручення, коли автор правильно наводить запозичені цитати, а інші перефразує, є псевдонауковим дослідженням існуючих позицій, але не дає нових знань, пропозицій. Тому потрібно вчити студентів творчо переосмислювати, аналізувати й узагальнювати потрібний науковий матеріал. Курсова робота є формою науково-дослідницької роботи студентів, яка інтегрує знання студента, формує вміння використовувати набуті знання на практиці, а також розв'язує реальні проблеми на основі експериментальних фактів.

ЛІТЕРАТУРА

- Грона, Н. (2017). *Поради студентам до написання курсових робіт з методики навчання української мови*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя (Hrona, N. (2017). *Advice for students to write term papers on methods of teaching the Ukrainian language*. Nizhyn: NDU named by M. Gogol).
- Закон України «Про освіту» (*Law of Ukraine «On Education»*) (2017). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

- Калита, Н. (2015). Підготовка вчителя початкової школи в контексті сучасних освітніх парадигм. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 14, 265-269 (Kalyta, N. (2015). Elementary school teacher training in the context of contemporary educational paradigms. *Topical Issues of the Humanities*, 14, 265-269).
- Кравченко, В. М. (2016). Стратегії змін і розвитку вищої освіти в підготовці науково-педагогічних працівників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 47 (100), 283-293 (Kravchenko, V. M. (2016). The strategy of change and development of higher education in the training of teaching staff. *Pedagogy of Formation of a Creative Personality in Higher and General Education Schools*, 47 (100), 283-293).
- Марковецька, Г. (2013). Курсова робота як одна з форм самостійного наукового дослідження студентів. *Обрії*, 1 (36), 82-86 (Markovetska, H. (2013). Course work as one of the forms of independent scientific research of students. *Horizons*, 1 (36), 82-86).
- Мирончук, Н. (2013). Зміст та форми дослідницької діяльності студентів у процесі педагогічної підготовки у ВНЗ. *Дослідницький компонент у діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та позашкільних закладів освіти: ретроспектива і перспектива: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф.*, 21.11.2013, м. Київ, (сс.170-176). К.: Інститут обдарованої дитини (Myronchuk, N. (2013). The content and forms of research activities of students in the process of pedagogical training in the higher education institution. *Research component in the activities of secondary schools and out-of-school education institutions: retrospective and perspective: Materials of the All-Ukrainian scientific-practical. conf.*, 21.11.2013, Kyiv, (pp. 170-176). K.: Institute of the Gifted Child).
- Омельяненко, Г. (2012). Формування науково-дослідницьких умінь студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій: теоретичний аспект. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*, 3/4, 76-78 (Omelianenko, H. (2012). Formation of research skills of students by means of information and communication technologies: theoretical aspect. *Continuing professional education: theory and practice*, 3/4, 76-78).
- Цяра, С. (2013). Особливості методології порівняльних педагогічних досліджень. *Порівняльно-педагогічні студії*, 2/3, 7-13 (Tsiura, S. (2013). Features of the methodology of comparative pedagogical research. *Studies in comparative education*, 2/3, 7-13).
- Шишка, Р. (2014). Плагиат та його прояви і небезпеки. *Часопис Київського університету права*, 4, 170-176 (Shyshka, R. (2014). Plagiarism and its manifestations and dangers. *Journal of Kyiv University of Law*, 4, 170-176).

РЕЗЮМЕ

Грона Наталия, Ющенко Валентина, Попружная Елена. Курсовое проектирование как форма самостоятельного научного исследования студентов.

В статье установлено, что первым шагом к научным достижениям является курсовая работа (курсовое проектирование). Такая научно-исследовательская работа студентов – составляющая профессиональной подготовки, которая предусматривает обучение методологии и методики исследования, а также систематическое участие в исследовательской деятельности, вооружение технологиями и умениями творческого подхода к решению отдельных научных проблем. Определены и обоснованы пути совершенствования курсового проектирования студентов по методике обучения украинскому языку в условиях информационной среды.

Ключевые слова: *курсовое проектирование, методика обучения украинскому языку, научно-исследовательская работа*

SUMMARY

Hrona Natalia, Yushchenko Valentyna, Popruzha Olena. Course projection as a form of independent scientific research of students.

The article finds that the first step to scientific achievements is a term paper (course design). Such research work of students is a component of professional training, which includes teaching methodology and research methods, as well as systematic participation in research activities, equipping with technologies and skills of creative approach to solving certain scientific problems. The purpose of the article is to determine and substantiate the ways to improve the course design of students on the methods of teaching the Ukrainian language in an information environment. A set of research methods was used: theoretical analysis and synthesis of literary sources, electronic publications, computer and network resources for educational purposes, systematic analysis of the essence of course design, components of its tools, surveys of students, teachers to identify priority areas for improving students' independent training. Research results. Optimization of the curriculum for pedagogical practice does not allow to conduct full experimental work in the course design. Therefore, in the second part of the work we recommend students to analyze programs, textbooks, conduct surveys of teachers, allow students to complete tasks related to the research topic (constitutive stage), highlight the positive pedagogical experience. The most common mistakes made by students when writing term papers are highlighted. The author emphasizes that at the present stage of reforming higher education in Ukraine the improvement of course design management in the information environment, revision of approaches to selection and updating of organizational forms of independent, experimental work of students, own content of research in order to reduce the distance between the real process of execution and the work itself. It is concluded that course work is, first of all, an independent work of the student, and, secondly, scientific research. Therefore, it is necessary to teach students to creatively rethink, analyze and summarize the necessary scientific material, avoiding plagiarism. Course design is a form of student research that integrates student knowledge, develops the ability to apply acquired knowledge in practice, and solves real problems based on experimental facts.

Key words: *course design, methods of teaching the Ukrainian language, research work of students.*

УДК 378.147;56/453

Михайло Демянчук

Комунальний заклад вищої освіти

«Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради

ORCID ID 0000-0001-8729-5144

DOI 10.24139/2312-5993/2020.10/075-084

ОСОБЛИВОСТІ УПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

У статті узагальнено, що в професійній підготовці майбутніх лікарів особливої значущості набуває реалізація компетентнісного підходу до формування в них професійної культури для ефективної міжособистісної взаємодії з пацієнтами. Резюмовано, що професія та культура тісно й постійно між собою взаємодіють та один без одного існувати не можуть. Професія, поєднуючись із загальнолюдською